

Mowa odgrywa ważną rolę w kontaktach międzyludzkich. Dziecko poznaje i przyswaja podstawowe wartości poprzez obserwację, naśladowanie, kształcenie oraz uwarunkowania społeczne. **Prawidłowe kształtowanie się mowy i jej rozwój jest podstawą do kształtowania się i rozwoju osobowości dziecka.** Dzięki rozumieniu mowy i umiejętności mówienia dziecko może zaspokoić swoje potrzeby psychiczne i fizyczne oraz wyrazić swoje uczucia i spostrzeżenia. Osiągnięcie prawidłowego stanu mowy uwarunkowane jest określonymi dyspozycjami w funkcjonowaniu narządu słuchu i aparatu mowy. To one zapewniają prawidłowe rozumienie wypowiedzi słownych i ich tworzenie. Rozwój mowy ma ścisły związek z rozwojem społecznym. Kontakty dziecka z otoczeniem mogą przyspieszyć kształtowanie się mowy, lub – w przypadku zaniedbań środowiskowych lub braku wzorców do naśladowania – następuje u dziecka opóźnienie rozwoju mowy lub zaburzenia rozwoju mowy.

Mowa dziecka kształtuje się w ciągu kilku lat. U prawidłowo rozwijającego się dziecka Leon Kaczmarek (1977: 64 – 104) wyodrębnia kilka okresów mowy

- **Okres melodii (0 – 1 r. ż.)** – dziecko reaguje krzykiem na przykre dla niego wrażenia (ból, głód, zimno). Po pewnym czasie komunikuje krzykiem swoje niezadowolenie. Około 2 – 3 miesiąca życia dziecko wytwarza specyficzne dźwięki, najczęściej tylnojęzykowe i gardłowe. Etap ten nazwany jest przez Kaczmarka głużeniem lub gruchaniem. Około 5 – 6 miesiąca głużenie przekształca się w gaworzenie. Charakterystyczne dla tego okresu jest powtarzanie dźwięków wydawanych przez siebie i przypadkowo usłyszanych, przez co dziecko ćwiczy narządy mowne i słuch. Okres melodii kończy się pełną gotowością do naśladowania mowy dorosłych.
 - **Okres wyrazu (1.– 2. r. ż.)** – okres wyrazu przypada na drugi rok życia. Dziecko zaczyna wymawiać najpierw wyrazy, potem proste, krótkie zdania. Pod koniec 2. r. ż. dziecko potrafi porozumiewać się z dorosłymi i rówieśnikami mimo niewielkiego zasobu słów.
 - **Okres zdania (2 – 3. r. ż.)** - w tym czasie wyłaniają się poszczególne kategorie gramatyczne, wzbogaca się słownik czynny i bierny – obserwuje się znaczny przyrost ilościowy słów od ok. 300 w 2 r. ż. do około 1000 wieku 3 lat. Wypowiedź staje się bardziej zrozumiała, zbliża się do wzorca fonetycznego poszczególnych wyrazów. W 2. r. ż. dziecko powinno wypowiadać poprawnie proste zdanie. W 3 r. ż. zdania dzieci stają się dłuższe, złożone z 2 – 5 wyrazów. W wypowiedziach nadal utrzymują się agramatyzmy, choć następuje bujny rozwój form fleksyjnych.
 - **Okres swoistej mowy dziecięcej (3 – 7 r. ż.)** – w dalszym ciągu wzbogacany jest zasób słownictwa, umiejętność budowania zdań złożonych, następuje dalszy rozwój artykulacji. Mowa dzieci 4 letnich różni się pod względem dźwiękowym od mowy dorosłych.. Występuje jeszcze seplenienie fizjologiczne (zamienianie głosek sz, ż, cz, dż na s, z, c, dz lub ś, ź, ć, dź). Dzieci coraz więcej rozumieją, odpowiadają na pytania i coraz więcej ich zadają, wykonują polecenia. Ich wypowiedzi wybiegają poza aktualnie przeżywaną sytuację, potrafią mówić o przeszłości i przyszłości. W wypowiedziach pojawia się jeszcze wiele form agramatycznych, lecz równocześnie występuje zaciekanie poprawnością językową. **Mowa dziecka 5 letniego jest zrozumiała.** Zaczynają się utrzymywać głoski sz, ż, cz, dż. Dzieci potrafią powtórzyć je poprawnie (choć jeszcze mogą być wymawiane w mowie potocznej jak s, z, c, dz). Powinna pojawić się głoska r. Potrafią wyjaśnić znaczenie słów, opisywać cechy przedmiotów i możliwości ich wykorzystania. Stopniowo zanikają nieprawidłowości gramatyczne. Dziecko dokonuje autokorekty i chętnie poprawia wypowiedzi innych.
- Dziecko 6 letnie powinno mieć już opanowaną mowę,** chociaż proces rozwoju języka trwa nadal. Wypowiedzi dzieci wzbogacają się wraz ze zdobywaniem doświadczenia i rozszerzaniem swojej wiedzy o nowe zjawiska otaczającej nas rzeczywistości.